

Marijan Rafael Loboda (foto: Andrej Peunik /MGML).

IN MEMORIAM MARIJAN LOBODA (1938–2024)

Oktobra 2024 je zadnjo življenjsko črto zarisal arhitekt Marijan Loboda, najbolj znan muzejski arhitekt, oblikovalec razstav in obnovitelj stavbne dediščine. Nekateri smo imeli to srečo, da smo se z njim družili tudi zunaj stroke in ob tem spoznavali paleto njegovih različnih dejavnosti, konjičkov in ljubezni.

Marijana, ki so ga v lokostrelskih krogih imenovali tudi Silver Shadow (po srebrnem avtomobilu katrca) in Tutka, sem spoznal po zaslugi svojega očeta, ko sem bil v zadnjem letniku gimnazije 1965/66. V Mestnem muzeju v Ljubljani je urejal prostore za neko razstavo, pri kateri je moj oče skrbel za elektriko. Poznanstvo se je še razširilo, ko sem začel študirati etnologijo in zgodovino umetnosti. Med prvo obvezno prakso v Slovenskem etnografskem muzeju, ko

je ta domoval še v stavbi Narodnega muzeja Slovenije, so mi dodelili prostor v Marijanovi pisarni. V njej so potekali dinamični pogovori, tam sem spoznaval tudi njegovo delo pri pripravi razstav. Še bolj vabljivi so bili skoki na teren z njegovo katrcem, v tistih časih je Slovenski etnografski muzej namreč upravljal z nekaj gradovi, v Škofji Loki pa so imeli depo. Imel sem to srečo, da sem si muzejske in druge strokovne izkušnje nabiral tudi ob Marijanovem načrtovanju nekaterih imenitnih razstav, v katerih zasnove je vnašal številne vsebinske in vizualne rešitve. Ena takih je bila razstava o kiču, katere avtor je bil Gorazd Makarovič in je imela izjemen odmev v širši slovenski kulturni srenji. Po koncu mojega študija so se družjenja z Marijanom nadaljevala tudi v prijateljskem krogu. Naše družine so se

* Janez Bogataj, dr. etnologije in prof. umetnostne zgodovine, upokojeni redni profesor, Kosovelova 15, 1000 Ljubljana; janez.bogataj@telemach.net.

družile na številnih izletih (npr. k sv. Primožu nad Kamnikom) in zabavah v naravi. V lokostrelskih krogih je spoznal akademskega slikarja Tomaža Perka, pridružili so se nam tudi Marijanov arhitekturni kolega Dejan Bleiweis, lokostrelec Frenk Vengust, naš kolega, zgodovinar Adrijan Kopitar, občasno še nekateri drugi. Če prištejemo še soproge in otroke, je nastala kar pestra družba. Pogosto smo se zbrali v Marijanovem vikendu v Begunjah (*Bejgnah*) nad Cerknico; ta je potem, ko je prvotna lesena stavba pogorela, postal njegovo stalno zidano domovanje. V njeni sosesčini je bila velika kraška vrtača, sredi katere smo zakurili kres ter izvajali najrazličnejše zabavne nastope. Vse to dogajanje je doseglo še poseben čar v večernih urah, ko se je povsod razlezla gosta jesenska megla, le v vrtači je ni bilo. Svetloba ognja se je mistično zajedla v megleni pokrov, pod katerim smo veseljačili pozno v noč.

Jedro Marijanovega strokovnega dela so bile razstave in stalne zbirke, tudi ureditve stavbne dediščine in razne prenovne. V razstave je kot začetnik na tem področju vnašal številne novosti. Zanj razstave niso bile reprezentativno in estetsko nizanje predmetov in drugih pričevanj v vitrinah in na panojih. Ambienti in arhitektura razstav so postajali in postali enakopravni s predmeti ter z drugimi gmotnimi pričevanji. Razstave so bile vizualizacije rezultatov, ugotovljenih z raziskavami njihovih avtorjev, Marijan pa je vse to prenesel v različne vizualne govorice. Naj, ker za vse tukaj ni prostora, omenim le tradicionalno bienalno razstavo domačih in umetnostnih obrti (takrat se je še uporabljal neustrezen termin za rokodelstvo) leta 1982 v Slovenj Gradcu. Strokovna komisija, katere član je bil, je izbirala poslane rokodelske izdelke in Marijan je bil nad njimi navdušen. Ko smo sedeli ob kavi, je povedal, da želi razstavni prostor Umetnostne galerije urediti z gradivom, ki bo agresivno nasprotje vsej zbrani materialni in ustvarjalni žlahtnosti razstavljenih izdelkov. In izbral je črn polivinil, s katerim je prekril celotni razstavni prostor in na to provokativno podlago razstavil izdelke.

Uredil je tudi vrsto rojstnih hiš pomembnih Slovencev in gradov. Tako Jurčičevo, Finžgarjevo, Trubarjevo, tudi Kraško hišo v Repnu pri Trstu, od gradov pa npr. ptujskega, grad v Metliki, kjer deluje Belokranjski muzej, če navedem le nekatere. Razstave in zbirke je postavljaj tudi v drugih muzejih, zlasti od leta 1991, ko se je odločil za samostojno delovanje. Že pred tem, leta 1986, se je preselil v Begunje nad Cerknico in se tudi tam ukvarjal z dediščino in s sodobnimi urbanističnimi rešitvami. Načrtoval je tudi spomenike in krožišča ter svetoval postavitve srednjeveškega gledališča zgodovine z viteškimi igrami. Njegovo delo ni bilo povezano le z razstavami, ampak z vsem, kar jih spremlja. Izdelal je celo vrsto celostnih grafičnih podob, oblikoval plakate, razstavne in druge publikacije, članke in druge prispevke pa občasno objavljaj v strokovni literaturi. Leta 1992 je kot del Mednarodnega muzejskega salona inovativno oblikoval slovenski muzejski paviljon v pariškem Grand Palais, za kar je prejel številna priznanja tujih muzejskih strokovnjakov.

Marijan je izžareval dobro voljo in duhovitost, temeljni lastnosti njegovega siceršnjega življenja. Sodeloval je v številnih družabnostih in ritualih etnološke vede. Tako je na praznovanju 40. obletnice Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo nastopil v ansamblu Udribajs in na večernem brucovanju s številnimi zbranimi generacijami etnologin in etnologov uprizoril čarovniško točko, v kateri je etnologu Jerneju Šušteršiču odrezal kravato. V krogu prijateljev, ki so se kostumirali v generale različnih armad, je bil vedno ruski podmorniški admiral. Tudi sicer so bili njegovi duhoviti govori v ruščini ena od njegovih številnih ljubezni. Spominov na Marijanove strokovne dosežke, tudi družabne dogodke in srečanja, ob katerih smo se družili, je seveda veliko več od tukaj zapisanih. Navsezadnje ne smemo prezreti tudi dveh uglednih priznanj njegovemu ustvarjalnemu delu, to so bile Valvasorjeva in Župančičeva nagrada ter nagrada 12. junij, ki jo podeljuje Občina Cerknica.